RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Szkoła Doktorska Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Doktorantka: **Monika Karczmarczyk | *Thanatoarchitecture: Rehearsing Mortality***

Recenzent: dr hab. ***Paweł Mendrek*** *prof. ASP*

Sylwetka artystyczna

Monika Karczmarczyk w latach 2021-2025 kształciła się w Szkole Doktorskiej na Wydziale Sztuki Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, rozwijając projekt artystyczno-badawczy *Thanatoarchitecture: Rehearsing Mortality*. Jej wcześniejsza ścieżka edukacyjna związana jest z Akademią Sztuk Pięknych w Warszawie, gdzie w 2014 roku uzyskała dyplom licencjacki w Pracowni Działań Audiowizualnych prowadzonej przez Grzegorza Kowalskiego, a w 2017 roku dyplom magisterski w Pracowni Działań Przestrzennych Mirosława Bałki. Doświadczenia zdobyte w obu pracowniach stanowią istotny kontekst dla rozwoju jej praktyki, sytuującej się na styku sztuki audiowizualnej, instalacji przestrzennej i performance. W centrum tej twórczości znajdują się ciało, przedmiot, gest oraz przestrzeń rozumiana jako aktywny składnik wypowiedzi artystycznej - medium organizujące doświadczenie, relacje i sposoby obecności.

Dorobek doktorantki obejmuje wystawy indywidualne i zbiorowe, prezentowane w Polsce i za granicą. Jej prace pokazywane były w ramach wydarzeń artystycznych: *A Process of Exchange* w Fondazione Pastificio Cerere w Rzymie oraz *Temporary Autonomous Zone* (2014). W kolejnych latach uczestniczyła między innymi w wystawach *Mimikra* w Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie (2015), *Test/Exposure* podczas WRO Media Art Biennale we Wrocławiu (2015), *Głęboka woda. Proces* w Gdańskiej Galerii Miejskiej 1 (2016), *Akcja Lublin! Rozdział 2* w Galerii Labirynt w Lublinie (2018) oraz *Young Polish Video Art'ists* w Brukseli (2019). W późniejszym okresie jej realizacje prezentowane były między innymi w Teatrze Studio w Warszawie w ramach *Koyaanisqatsi* (2021), na wystawie *New scars, Old blood* w Glogau Air Gallery w Berlinie (2021), podczas *Survival Art Review* we Wrocławiu (2022), a także *Death of the protagonist* w Pince Gallery (2023). W 2025 roku artystka uczestniczyła również w wystawie *YFD | Berlin'25* w Zilberman Gallery.

Konsekwencję aktywności potwierdzają także otrzymane stypendia: w 2015, 2017 i 2022 roku była stypendystką Funduszu Popierania Twórczości Stowarzyszenia Autorów ZAiKS. W 2015 roku znalazła się na *short list* festiwalu *Young Wolves* w Szczecinie, w 2022 roku otrzymała Stypendium Funduszu Wyszehradzkiego, umożliwiające rezydencję w Art Quarter Budapest, a w 2024 roku uczestniczyła w rezydencji Künstlerhaus Bethanien w Berlinie jako stypendystka programu NAWA STER. Zestawienie tych doświadczeń wskazuje na świadome rozwijanie praktyki oraz jej obecność w międzynarodowym obiegu sztuki współczesnej.

Na tle tego dorobku rozprawa *Thanatoarchitecture: Rehearsing Mortality* ukazuje się jako kolejny etap wieloletniego procesu twórczego, w którym wcześniejsze zainteresowania ciałem, przedmiotem, instytucją, rytuałem i atmosferą skupiają się wokół doświadczenia choroby, zależności i śmiertelności. W realizacjach Karczmarczyk znaczenie człowieka rysuje się poprzez układ relacji: sposób organizacji przestrzeni, funkcję przedmiotów, rytm gestów oraz reguły kierujące zbiorowym działaniem. W przedstawionej rozprawie doktorskiej perspektywa ta zyskuje szczególną intensywność, a pozornie neutralne elementy architektury nabierają wymiaru fizycznego, emocjonalnego i etycznego.

W *Thanatoarchitecture: Rehearsing Mortality* relacje pomiędzy instalacją, obrazem audiowizualnym, performance i obiektem zostają zebrane wokół wyrazistego pytania o to, w jaki sposób przestrzeń przechowuje ślady ciała, organizuje doświadczenie zależności i współtworzy warunki ludzkiej obecności. Wielość form poszerza możliwości poznania, a zarazem stawia przed artystką zadanie dalszego uwydatniania związków pomiędzy poszczególnymi obszarami praktyki. Rozprawa stanowi tym samym próbę pogłębienia dotychczasowych poszukiwań oraz nadania im spójnej formy artystyczno-badawczej. Istotną wartością praktyki jest umiejętność łączenia refleksji teoretycznej z materialnym i przestrzennym wymiarem realizacji.

Założenia rozprawy

Punktem wyjścia rozprawy doktorskiej Moniki Karczmarczyk *Thanatoarchitecture: Rehearsing Mortality* jest choroba rozpatrywana jako stan cielesny determinujący moment zasadniczej przemiany relacji człowieka z zamieszkiwaną przestrzenią. Z tej perspektywy architektura zyskuje status aktywnego uczestnika doświadczenia: organizuje ruch, wyznacza trajektorie, podtrzymuje ciało, ustanawia dystanse i wpływa na sposób obecności.

Projekt sytuowany jest na przecięciu teorii architektury, humanistyki medycznej, antropologii, i tanatologii. Refleksja teoretyczna pozostaje w ścisłym związku z praktyką artystyczną obejmującą obraz, obiekt, choreografię i organizację przestrzeni. Autorka łączy doświadczenie osobiste z analizą wybranych koncepcji badawczych, a następnie przekłada je na sytuacje materialne, przestrzenne i performatywne. Powstaje w ten sposób model pracy, w którym teoria i praktyka wzajemnie kształtują swoje znaczenia.

Śmierć pojawia się w rozprawie jako doświadczenie graniczne, którego ślady można rozpoznać w materialności otoczenia: w pustym miejscu, obiekcie podtrzymującym ciało, geście opieki, organizacji ruchu czy architekturze dostosowanej do zmieniających się możliwości fizycznych.

Zasadniczym przedmiotem badań staje się zatem sposób, w jaki doświadczenie graniczne zapisuje się w relacjach między ciałem a jego środowiskiem. To przesunięcie perspektywy nadaje rozprawie szczególną wartość: śmiertelność zostaje uchwycona poprzez konkretne warunki życia, odczuwania i tymczasowości zamieszkiwanej przestrzeni.

Ciało jako narzędzie poznania

Jednym z kluczowych zagadnień rozprawy jest dysfunkcja, rozpatrywana jako sytuacja, w której ciało ujawnia swoją materialność i przestaje pozostawać oczywistym medium działania. W przywoływanej przez autorkę perspektywie fenomenologicznej sprawne ciało zazwyczaj pozostaje na obrzeżach świadomej uwagi: umożliwia poruszanie się, wykonywanie czynności. Choroba zmienia tę relację. Ciało staje się odczuwalnym ciężarem, napotyka opór, wymaga podparcia i reorganizuje codzienne doświadczenie.

Przemianie ulega również sposób postrzegania przestrzeni. Próg wymaga wybitnej sprawności, korytarz nabiera określonej długości, krzesło staje się warunkowym elementem odpoczynku, a łóżko organizuje pozycję ciała i zakres możliwego ruchu. Codzienne czynności rozkładają się na sekwencje gestów, w których znaczenie zyskują odległość, wysokość, ergonomia, dostępność przedmiotów oraz obecność drugiego człowieka. Architektura ujawnia swoje działanie poprzez szczegóły, które w doświadczeniu sprawnego ciała często pozostają przezroczyste.

W tym przesunięciu przestrzeń zostaje odczytana poprzez możliwości ciała, a ciało poprzez przestrzeń, która wspiera jego działanie, ogranicza je lub nadaje mu nowy rytm. Zmienia się skala otoczenia, jego dostępność, funkcja i znaczenie. Element architektoniczny nabiera wymiaru funkcjonalnego, afektywnego oraz egzystencjalnego.

Kategoria dysfunkcji pełni zatem podwójną rolę: porządkuje refleksję teoretyczną i otwiera pole eksperymentu artystycznego. Pozwala badać cielesność poprzez jej relację z materialnym środowiskiem, rozpoznać, w jaki sposób ograniczenie ruchu przekształca doświadczanie przestrzeni. Problematyka choroby otrzymuje wymiar sensoryczny, a architektura staje się jednym z podstawowych warunków rozumienia cielesnej zależności.

Obecność

Jedną z aspektów rozprawy jest relacja obecności i nieobecności. Jej siła ujawnia się w konsekwentnym przekładaniu abstrakcyjnego pojęcia na materialną i choreograficzną wizualność. Ciało może pozostawać poza bezpośrednim przedstawieniem, a jego obecność ujawnia się w śladach, funkcjach przedmiotów i relacji z otoczeniem.

W pracy *Still Point* obecność ciała przejmuje bandaż. Materiał oplatający niewidoczną formę przywołuje kształt, ukazując kruchość i potrzebę ochrony. Choreografia opatrunków, oparta na sekwencji ruchów wynika z instrukcji zakładania bandaża. Materiał przejmuje cielesność oraz ruch w obrębie obrazu.

Realizacji wzmacniana jest przez sposób sposób jej prezentacji. Ekrany umieszczone na stalowych konstrukcjach przypominających sprzęt szpitalny wchodzą w relację z architekturą przestrzeni galerii. Ruchomy obraz staje się elementem przestrzennego układu, a obecność ciała przywołana jest przez system podpór, śladów i gestów. Nieobecność zyskuje materialną postać i organizuje sposób percepcji projektu.

Podobny mechanizm rozwija *Choreography of Care*. Centralna postać - pacjent - pozostaje poza kadrem, a jego obecność zostaje skonstruowana poprzez działania dwóch performerek wykonujących gesty opieki. Ruchy zachowują charakter konkretnych procedur, a jednocześnie tworzą strukturę choreograficzną. Ich postawy mają znaczenie zarówno funkcjonalne, jak i kompozycyjne. Ugięte kolana przygotowują ciało na przejęcie ciężaru, pochylenie tułowia wyraża koncentrację, a dłonie obejmujące przedramiona i łokcie wyznaczają punkty podparcia. Ruch zostaje podporządkowany potrzebie zachowania równowagi i gotowości do reakcji. Każda zmiana pozycji wymaga uwzględnienia obecności drugiego ciała oraz przestrzeni, którą zajmuje.

Obie realizacje pokazują, że forma i funkcja ciała może zostać skonstruowane poprzez działania innych ciał, przedmiotów i przestrzeni. Ciężar przedstawienia przesuwa się z ludzkiej figury na relacje, które ją podtrzymują. W rezultacie nieobecność staje się pełnoprawnym środkiem artystycznym, a ślad zyskuje status materialnego świadectwa relacji.

Bohater jako układ zależności

Tytuł *Choreography of Care. An Absence of the Main Actor* trafnie kondensuje napięcie obecne w praktyce doktorantki, pytanie o status podmiotu, wokół którego organizuje się obraz i działanie znajduje odpowiedź w jego zależności. W sytuacji choroby każdy z tych elementów współorganizuje doświadczenie. Łóżko określa pozycję ciała i sposób wykonywania czynności opiekuńczych, personel dostosowuje ruch do wymiarów pomieszczenia i sprzętu, architektura wyznacza dystanse i kierunki przemieszczania się, a przedmioty współtworzą warunki cielesnego działania. Bohaterem projektu staje się sama relacja, dynamiczna struktura zależności, poprzez którą czytamy doświadczenie ciała.

Troska jawi się tutaj jako rodzaj wiedzy fizycznej, zapisanej w geście, dotyku i umiejętności przewidywania ruchu. Performerki pozostają w stanie ciągłej gotowości: ich postawy wskazują na konieczność dostosowania własnego ciała do potrzeb kogoś, kto pozostaje poza obrazem. Pustka organizuje ruch i określa relacje między osobami obecnymi w kadrze.

Ascetyczna scenografia, sterylność pomieszczenia skupia uwagę na najmniejszych przesunięciach: zmianie ciężaru, napięciu ramienia, chwilowym zawahaniu. Dwukanałowa forma instalacji pozwala oglądać działania z różnych perspektyw, odsłaniając ich kompozycyjną precyzję i fizyczną kruchość.

Karczmarczyk tworzy obraz opieki pozbawiony sentymentalnej osłony. Pozostawia gestom ich materialny wymiar: wysiłek, powtarzalność, koncentrację i odpowiedzialność. Śmiertelność pojawia się jako świadomość wpisana w najprostsze czynności, dlatego *Choreography of Care* należy do najbardziej przekonujących realizacji doktorantki. Oszczędność środków przekłada abstrakcyjne pojęcia na doświadczenie zmysłowe, a formalny porządek nadaje gestom niemal rytualny charakter. To napięcie wzbogaca interpretację troski i jej funkcjonalność sprowadzoną do choreograficznej systematyzacji.

Scenografia

Charakterystyką praktyki Moniki Karczmarczyk jest scenograficzność wystawy, rozumiana jako metoda konstruowania bohatera. Portret zostaje przeniesiony z figury ludzkiej na przestrzeń, przedmiot i atmosferę. Przestrzeń jest nośnikiem emocji, łóżko śladem obecności a światło określa stan doświadczenia.

Strategia ta posiada wyraźne antecedencje w szerszej praktyce artystki. W *Klimawechsel* atmosfera muzeum zostaje zdominowana zapachem smażonej wątróbki, materialnym i zmysłowym znakiem, zmieniającym percepcję architektury. W *Porządku* dziesięciu mężczyzn potrząsających wełnianymi kocami tworzy rytm zbiorowego działania. Koc, kojarzony z ochroną i intymnością, zostaje wpisany w strukturę dyscypliny i synchronizacji. W *Mimikrze* geometryczna formacja pięciu kobiet przyjmuje formę obrazu podporządkowującej jednostkę społecznej normie.

Realizacje te wskazują na ciągłość sposobu myślenia, w którym człowiek określa się poprzez przestrzeń, przedmiot, rytuał i choreografię. W *Thanatoarchitecture* kierunek ten zostaje skupiony wokół choroby i umierania. Scenografia pełni funkcję poznawczą i pozwala odczytać bohatera poprzez środowisko jego życia.

Przestrzeń staje się w ten sposób zapisem możliwości, ograniczeń i relacji z otoczeniem. Takie rozumienie instalacji stanowi jeden z najmocniejszych elementów praktyki. Artystka wykorzystuje materialne i przestrzenne środki do formułowania pytań, które w języku czysto pojęciowym mogłyby utracić swoją cielesną intensywność.

Architektura śmiertelności

Rozprawa stawia pytanie o miejsce, w którym umieramy. Dotyczy ono materialności przestrzeni oraz wartości przypisanych ostatniemu etapowi ludzkiego życia. Szpital, hospicjum i dom reprezentują odmienne modele organizacji obecności. Łóżko szpitalne organizuje ciało poprzez pozycję, obserwację i opiekę. Hospicjum ustanawia własny rytm bliskości, a prywatny charakter domu zachowany jest przez zapachy, przedmioty i śladami codzienności. Każde z tych miejsc ujawnia określony sposób rozumienia podmiotowości i cielesności.

Architektura przechowuje system wartości w rozwiązaniach, które na pierwszy rzut oka wydają się czysto funkcjonalne - ustawieniu łóżka, szerokości przejścia, dostępie do światła, możliwości otwarcia drzwi czy dystansie pomiędzy ciałami. Organizacja przestrzeni wyznacza zakres możliwych gestów, a wraz z nimi zakres podmiotowości.

W tej perspektywie *Thanatoarchitecture* jest również refleksją nad projektowaniem przestrzeni medycznych. Otwiera na pytania o etyczność miejsca jakie tworzymy, gdy ciało traci sprawność i samodzielność. Architektura staje się obrazem przedmiotowości człowieka a ciało zaledwie jej eksponatem, a jej znaczenie zwiększa się ze w skalą instytucjonalności.

Ćwiczenie z nieobecności

Określenie *rehearsing mortality* stanowi trafny element koncepcji rozprawy. Tytułowe ćwiczenie dotyczy rozpoznawania sytuacji, w której ciało przestaje stanowić oczywiste centrum doświadczenia. Refleksja koncentruje się na przestrzennych, cielesnych i materialnych konsekwencjach śmiertelności. Doktorantka znalazła w tym materiał rozpoznania, odczuwania i poddaje artystycznemu opracowaniu.

Dramaturgia tego procesu prowadzi od ciała owiniętego bandażem do przestrzeni determinującej jego zakres ruchu. Uwaga prowadzona przez ślady, podpory i warunkowe istnienie, aż do doświadczenia własnej relacji z przestrzenią.

W pracy *So relax, ghostly, dreamy bodies, and dream* mechanizm ten przyjmuje szczególnie unikatową formę. Mebel inspirowany pozycją ciała ma zarówno formę obiektu artystycznego jak i nieoczywistego przedmiotu użytkowego. Jego ergonomia zachowuje *w pamięci*, ciężar i pozycję ciała.

Odbiorca zostaje zaproszony do doświadczania dyskomfortu nieobecnego bohatera, wchodząc w formę przypisaną innemu ciału. Przedmiot przenosi doświadczenie nieobecności w obszar cielesności. *Rehearsing mortality* nabiera dzięki temu nowego wymiaru - odbiorca staje się jego aktywnym uczestnikiem.

Materialność narzędzi

Spójność projektu wzmacnia konsekwentnie budowany języka materii. Biel bandaży, stal konstrukcji, imitacja skóry, miedź, płótno, przezroczystość, pustka i światło tworzą słownik bliski doświadczeniu ciała. Każdy z tych elementów wnosi własne właściwości sensoryczne i znaczeniowe. Stal przywołuje podporę i instytucjonalny chłód, bandaż - ochronę, płótno - powierzchnię skóry, przezroczystość - nieobecność ujawniającą się poprzez ślad, a miedź to ciężar i fizyczną bliskość. Znaczenie materiałów wynika z ich temperatury, faktury i ciężaru. Materia działa zatem na dwóch poziomach - buduje kompozycję i równocześnie uruchamia skojarzenia z sensorycznością ciała.

Teoretyczne pojęcia otrzymują postać materialną, a refleksja nad kruchością życia zostaje przełożona na doświadczenie zmysłowe. Odbiorca spotyka się z problematyką pracy poprzez kontakt z *obrazem* zanim sformułuje jej intelektualną interpretację. W tym właśnie miejscu praktyka artystyczna uzyskuje szczególną siłę poznawczą.

Analiza wybranych realizacji

Still Point należy uznać za jedną z najbardziej konsekwentnych realizacji w obrębie projektu. Bandaż pozbawiony ciała przywołuje leczenie, ranę i ochronę, a jednocześnie otwiera perspektywę przejścia od obecności ku nieobecności. Ekrany umieszczone na stalowych konstrukcjach przypominających szpitalny sprzęt włączają obraz w strukturę przestrzeni i relacji z odbiorcą. Praca pokazuje, jak

oszczędny zestaw środków może uruchomić rozbudowane pole znaczeń, zachowując konkret materii.

Obiekt-mebel przeznaczony do odpoczynku stanowi dopełnienie tej refleksji. Odpoczynek otrzymuje wymiar egzystencjalny. Wprowadzenie ciała widza w przestrzeń nieobecnego bohatera przekłada refleksję na sytuację fizycznego doświadczenia.

Choreography of Care rozwija ten problem poprzez ruch i relację między ciałami. Redukcja środków wizualnych - ciało, światło, ruch i przestrzeń - wzmacnia intensywność gestów, które można odczytywać jako choreograficzną procedurę. Troska otrzymuje dzięki temu postać fizycznej praktyki wynikającej w jej powtarzalności i przewidywalności.

Równie interesująca jest przestrzenna instalacja sitodrukowa. Przezroczystość materiału, powtarzalność motywu bandaża i sposób zawieszenia prac sprawiają, że obraz przyjmuje formę membrany przypominającej materię skóry a zarazem zasłonę. Przepuszcza światło, tworząc wrażenie zmiennej przepuszczalności. Rozwiązanie to koresponduje z podstawową problematyką rozprawy - ciałem jako powierzchnią kontaktu i granicą pomiędzy jednostką a otoczeniem.

Wspólnym mianownikiem tych realizacji pozostaje umiejętność konstruowania sytuacji, w których funkcje osobowe przejmuje przedmiot. Każda z prac rozwija ten problem przy użyciu innych środków, a ich zestawienie ujawnia zarówno formalną konsekwencję jak i wielowymiarowość wielowymiarowość.

Metody badawcze

Wykorzystanie koncepcji nieobecnego ciała Drew Ledera, pozwala opisać moment, w którym ciało przestaje funkcjonować jako przezroczyste medium działania i ujawnia własną materialność. Koncepcja ta znajduje bezpośrednie przełożenie na praktykę doktorantki.

Metoda badawcza opiera się na przechodzeniu pomiędzy doświadczeniem osobistym, refleksją teoretyczną i praktyką artystyczną. Doświadczenie uruchamia pytania, teoria nadaje im pojęciową formę, a realizacje artystyczne sprawdzają znaczenie w ich materialnym przekładzie. W tym układzie materia, ruch, światło i przestrzeń stają się narzędziami poznania, wytwarzając wiedzę ucieleśnioną, sytuacyjną i materialną.

Otwarte kwestie

Najważniejszego doprecyzowania wymaga kategoria *dysfunkcji*. W rozprawie obejmuje ona chorobę, osłabienie, zależność, zmianę percepcji przestrzeni, utratę autonomii oraz pośrednio proces umierania. Tak szeroki zakres zwiększa potencjał interpretacyjny pojęcia, a zarazem osłabia jego precyzję. Wyraźniejsze rozgraniczenie poszczególnych poziomów pozwoliłoby wzmocnić konstrukcję argumentacji i dokładniej określić zakres stosowania tej kategorii.

Drugim zagadnieniem jest relacja pomiędzy językiem poetyckim a analitycznym. Metafory progu, ducha, nieobecności czy metafizycznej przestrzeni współbrzmią z praktyką artystyczną i budują jej atmosferę znaczeniową. Miejscami wymagają jednak wyraźniejszego określenia statusu w wywodzie naukowym. Precyzyjne rozróżnienie metafory jako narzędzia artystycznego, pojęcia analitycznego i interpretacyjnej propozycji pozwoliłoby zachować teoretyczną jakość rozprawy przy jednoczesnym wzmocnieniu jej metodologicznej dyscypliny.

Rozwinięcia wymagałoby również określenie charakteru oddziaływania architektury. Warto zarazem precyzyjniej rozróżnić determinowanie zachowania, warunkowanie jego możliwości i afektywne modulowanie doświadczenia. Istotne pozostaje odróżnienie wpływu przestrzeni na proces umierania od jej znaczenia dla kulturowego i osobistego przeżywania śmierci.

Interdyscyplinarność stawia także pytanie o sposób prowadzenia dialogu z teorią. Bardziej zdecydowana polemika z wybranymi stanowiskami mogłaby poszerzyć pole argumentacji i wyraźniej pokazać, w jaki sposób praktyka artystyczna doktorantki przekształca zastane pojęcia. Są to jednak przede wszystkim obszary możliwego pogłębienia projektu. Ich rozwinięcie pozwoliłoby wzmocnić warstwę metodologiczną, zachowując otwartość i wieloznaczność właściwe praktyce artystycznej.

Oryginalność i znaczenie rozprawy

Oryginalność *Thanatoarchitecture: Rehearsing Mortality* wynika przede wszystkim z przyjętej perspektywy obserwacji układu zależności. Temat ciała, choroby, architektury i śmierci posiadają rozległą tradycję artystyczną oraz teoretyczną. Karczmarczyk przesuwa jednak punkt ciężkości z ciała jako podmiotu przedstawienia na przestrzeń jako medium jego obecności.

Śmierć zostaje przeniesiona z poziomu bezpośredniego przedstawienia na poziom relacji, ujawnia się przez pokazania jej w kometoście zależnego układu. Praktyka artystyczna zyskuje dzięki temu autonomiczny język, a refleksja teoretyczna znajduje materialne przedłużenie w realizacjach. Istotą tego przesunięcia jest przekonanie, że obecność ciała można rozpoznać także poprzez warunki miejsca, przedmioty oraz działania innych osób.

Znaczenie rozprawy wykracza poza refleksję nad sztuką i strategii projektowania przestrzeni medycznych. Projekt stawia pytania o sposób, w jaki kultura organizuje miejsce dla ciała słabego, zależnego i wymagającego opieki. Dotyczy prawa do zajmowania przestrzeni, zachowania podmiotowości oraz relacji pomiędzy troską a kontrolą.

Architektura ujawnia tutaj swój wymiar antropologiczny i etyczny. Ustawienie łóżka, możliwość poruszania się, dystans pomiędzy ciałami wpływają na zakres możliwej podmiotowości. Miejsce śmierci staje się zatem kulturowym obrazem naszego stosunku do nieodłącznego doświadczenia naszego życia. Projekt poszerza rozumienie architektury jako praktyki organizującej obecność, opiekę, zależność i godność jednostki.

Konkluzja

Rozprawa doktorska Moniki Karczmarczyk *Thanatoarchitecture: Rehearsing Mortality* stanowi dojrzały i oryginalny projekt artystyczno-badawczy, konsekwentnie łączący refleksję nad ciałem, architekturą i śmiertelnością z praktyką artystyczną. Warto podkreślić umiejętność stworzenie spójnego języka plastycznego, w którym przestrzeń, gest, materia, światło i scenografia projektu użyte są jako narzędzia badania nad kruchością ludzkiego istnienia.

Oryginalna perspektywa, przesuwająca uwagę z bezpośredniego przedstawienia chorego ciała ku przestrzeni i umożliwia jego pośrednie sportretowanie. Rozprawa łączy w ten sposób wspomnianą powyżej refleksję teoretyczną z doświadczeniem artystycznym, otwierając pole do dalszych rozważań nad relacją między cielesnością, zależnością, opieką i architekturą.

Wskazane obszary wymagające doprecyzowania, dotyczące zakresu pojęcia *dysfunkcji*, relacji między językiem poetyckim a analitycznym oraz konfrontacji z wybranymi źródłami teoretycznymi, nie umniejszają zasadniczej wartości projektu, lecz wyznaczają możliwe kierunki jego dalszego rozwoju.

Thanatoarchitecture: Rehearsing Mortality stanowi w tym kontekście oryginalne dokonanie artystyczne i samodzielną próbę rozwiązania problemu badawczego poprzez praktykę artystyczną. Rozprawa potwierdza wiedzę teoretyczną kandydatki w podejmowanej dziedzinie oraz jej zdolność do samodzielnego prowadzenia pracy artystycznej i badawczej. W mojej ocenie spełnia tym samym wymagania określone w art. 187 ust. 1–3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

W związku z powyższym oceniam rozprawę doktorską Moniki Karczmarczyk *Thanatoarchitecture: Rehearsing Mortality* pozytywnie i pełnym przekonaniem wnoszę o dopuszczenie kandydatki do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.

Wiedeń, 14 październik 2026

dr hab. Paweł Mendrek prof. ASP